

Social Work & Education

© SW&E, 2018

Nazar, N. (2018). Роль фахівців соціальної роботи у реалізації національній концепції охорони психічного здоров'я, *Social Work and Education*, Vol. 5, No. 4., pp. 45-55. DOI: 10.25128/2520-6230.18.4.4

РОЛЬ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ У РЕАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ КОНЦЕПЦІЇ ОХОРОНИ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я

Nataliia Nazar,
MSW, student on PhD program of
Social Work
Lviv Polytechnic National
University Lviv, Ukraine
nataliianazar1993@gmail.com
ORCID: 0000-0002-5126-2444

Наталія Назар,
аспірант програми підготовки
доктора філософії
зі спеціальності "Соціальна
робота"
Національний університет
"Львівська політехніка"
м. Львів, Україна

АНОТАЦІЯ. У дослідженні акцентується на важливості роботи соціальних працівників у сфері охорони психічного здоров'я, як однієї з основних ланок, що забезпечують благополуччя клієнта, та сприяють доброму здоров'ю в цілому.

У статті проаналізовано затверджену нещодавно Концепцію охорони психічного здоров'я через призму ролей соціального працівника. У рамках напрямів діяльності Концепції виділено ті завдання, які здатен у межах своєї компетенції виконати фахівець соціальної сфери. Відповідно до проекту заходів на основі даного документа визначено затребуваність соціального працівника у реалізації надання послуг з охорони психічного здоров'я.

УДК 364+614

DOI: 10.25128/2520-6230.18.4.4

Article history:

Received: October 21, 2018

1st Revision: November 16, 2018

Accepted: December 30, 2018

Ключові слова: соціальний працівник; психічне здоров'я; компетенції.

Вступ.

Кожен громадянин має право реалізовувати свій потенціал, працювати та відпочивати, вносити певний вклад у розвиток суспільства й, однозначно, у своїй життєдіяльності стикається зі стресами, які слід долати як власними силами, так і з допомогою фахівців, в разі потреби. За даними експертів, близько 30% українців протягом свого життя принаймні раз хворіють на один із видів психічних розладів. Найбільшу частку займають депресивні розлади, а далі відповідно: наркотична залежність, алкоголізм, тривожний розлад та шизофренія (Казанжи, 2018). Тому питання психічного здоров'я особистості та можливостей вирішувати складнощі психологічного життя за підтримки інших індивідів, громади, суспільства є актуальним. Важливе місце у цьому належить соціальному працівнику, який виступає ініціатором змін і здатний в рамках своєї компетентності організувати надання соціальних послуг для підтримки психічного здоров'я, попередження негативного розвитку подій (Клос, 2018, 2016).

На XVI З'їзді Всеукраїнського лікарського товариства експерт з питань громадського здоров'я Гушук І. В. відзначав багатогранність поняття "здоров'я", що "містить в собі не тільки медико-біологічні, але й соціальні та економічні аспекти". Питання здоров'я, за словами дослідника, не можуть вирішуватися лише у медичній сфері та Міністерством охорони здоров'я, а на 70% залежать від чинників з інших сфер (Гушук, 2017). Психічне здоров'я, за визначенням Всесвітньої організації охорони здоров'я, є станом психологічного благополуччя (не просто відсутність психічного розладу), в якому кожна людина реалізує свій потенціал, може впоратися зі звичайними стресами життя, може працювати продуктивно і плідно, і в змозі зробити внесок у розвиток своєї громади (World Health Organisation, 2018). Психічне здоров'я не може бути досягнуто без психосоціального благополуччя і навпаки. Психосоціальне благополуччя – це психосоціальний вимір добробуту особистості. Незважаючи на відсутність широко узгодженого визначення, практики часто використовують прикметник "психосоціальний" для опису взаємодії соціальних аспектів (такі як міжособистісні відносини та соціальні зв'язки, соціальні ресурси, соціальні норми, соціальні цінності, соціальні ролі, громадське життя, духовні та релігійні аспекти життя) та психологічних аспектів (емоції, думки, поведінка, знання та стратегії подолання), які сприяють загальному добробуту (Inter-Agency Standing Committee, 2017). Тому немає сумнівів, що соціальна робота займає вагомий ланку у вирішенні проблем, пов'язаних із здоров'ям своїх клієнтів. Оскільки ресурсами соціальної сфери можна оптимізувати соціально-економічні фактори, що мають значний вплив на психічний стан людини.

Мета дослідження – з'ясувати можливості участі соціальних працівників у сфері охорони психічного здоров'я населення, спираючись на Концепцію розвитку охорони психічного здоров'я в Україні на період до 2030 року та з урахуванням компетенцій, якими має володіти соціальний працівник у професійній діяльності.

Завдання дослідження: проаналізувати нову Концепцію охорони психічного здоров'я в Україні на період до 2030 року та проект Плану заходів щодо реалізації Концепції, знайти можливості участі соціального працівника у цій діяльності відповідно до компетентностей, якими він має володіти.

В основі дослідження лежать **методи** аналізу та синтезу.

Основна частина

Нова Концепція розвитку охорони психічного здоров'я в Україні на період до 2030 року, яку схвалено Кабінетом Міністрів наприкінці 2017 року, наскрізь пронизана потребою участі соціальних працівників (Розпорядження Кабінету Міністрів, 2017). У документі наголошується на посиленні їхньої ролі в наданні допомоги у зв'язку з підтримкою психічного здоров'я населення. "Спадок" радянської системи охорони психічного здоров'я до сьогодні впливає на суспільну думку в цьому питанні, спонукає до змін у галузі.

Важливим елементом соціальної роботи у Концепції визнано підготовку кваліфікованих соціальних працівників до практичної діяльності у сфері охорони психічного здоров'я. Змістом роботи соціальних працівників сфери психічного здоров'я є організація служб із надання соціальних послуг на рівні громади, забезпечення клієнтам включення у соціальне життя та сприяння у деінституалізації, підтримка сімей та оточення хворих, які страждають на психічні розлади.

У проекті Плану заходів щодо реалізації Концепції розвитку охорони психічного здоров'я, розробленому в березні 2018-го року робочою групою Міністерства охорони здоров'я, визначені такі основні напрями діяльності (*Міністерство охорони здоров'я*, 2018):

- 1) права людини, стратегія, державне управління, міжсекторальна співпраця;
- 2) розвиток персоналу у сфері охорони психічного здоров'я;
- 3) служби та послуги у сфері психічного здоров'я (лікування та реабілітація, включаючи вразливі групи населення);
- 4) популяризація психічного здоров'я профілактика його розладів, та попередження самогубств;
- 5) стратегічна інформація (моніторинг і оцінка, дослідження тощо).

Аналіз наведених заходів дає підстави виділити основні ролі соціального працівника сфери ментального здоров'я за Т. Семигіною (Семигіна, 2007) та виокремити компетенції (Букач, 2016), якими має володіти соціальний працівник у своїй професійній діяльності у сфері охорони психічного здоров'я. Нижче виокремлено заходи, які стосуються саме роботи соціального працівника.

Перший напрям (права людини, стратегія, державне управління, міжсекторальна співпраця,) передбачає такі цілі (завдання), які, на нашу думку, можуть регулюватися, окрім інших сфер, і соціальною роботою:

– привести законодавство у сфері охорони психічного здоров'я (в тому числі, соціального захисту осіб з психічними та інтелектуальними порушеннями) у відповідність до вимог міжнародних документів з прав людини;

– забезпечити особам з психічними та поведінковими розладами можливості інтегрованої та доступної допомоги в сфері охорони психічного здоров'я.

Серед переліченого у Плані заходів та для реалізації першого напряму роботи соціальний працівник у межах своєї компетенції в складі міждисциплінарної команди здатний:

– удосконалювати існуюче законодавство, розробити та впровадити перспективне законодавство для дотримання прав людини у сфері охорони психічного здоров'я та соціального захисту осіб з психічними та інтелектуальними порушеннями.

– розробити та затвердити Порядок надання соціальних послуг, послуг з соціальної та трудової реабілітації, паліативної допомоги в сфері охорони психічного здоров'я державними, комунальними, недержавними закладами та приватно-практикуючими спеціалістами.

При цьому як *експерт* у своїй галузі соціальний працівник може виступати *творцем законів та програм* із надання послуг з охорони психічного здоров'я, і захищати в такий спосіб інтереси своїх клієнтів як *адвокат*. Соціальна робота тут базується на макрорівні практики.

Компетенції соціального працівника у цій діяльності передбачають:

– здатність взяти на себе відповідальність за прийняття та реалізацію рішень соціального захисту населення;

– готовність до компетентного використання законодавчих та інших нормативних актів державного і регіонального рівнів при здійсненні соціально-правового захисту клієнта, проявляючи при цьому такі професійно важливі риси, як правова активність, відповідальність і толерантність, засновані на правових цінностях.

Другий напрям (розвиток персоналу у сфері охорони психічного здоров'я) має такі актуальні для соціального працівника цілі:

– перегляд існуючих кваліфікаційних характеристик, розроблення та впровадження професійних стандартів для всіх груп працівників сфери психічного здоров'я, відповідно до сучасних кваліфікаційних вимог до персоналу сфери психічного здоров'я;

– впровадження програм охорони психічного здоров'я для працівників, які працюють у сфері охорони психічного здоров'я;

– вдосконалення існуючих, розроблення та впровадження нових освітніх програм за всіма напрямками підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації соціальних працівників, які залучені до роботи у сфері психічного здоров'я.

Серед усіх заходів з розвитку персоналу у сфері охорони психічного здоров'я, які можна реалізувати засобами соціальної роботи, тобто за участі соціальних працівників, доречно виокремити такі:

– розроблення та впровадження професійного стандарту для наскрізної часткової трудової кваліфікації “Супервізорська діяльність” для всіх посад та професій сфери охорони здоров'я;

– розроблення та впровадження Порядку супервізійної підтримки для всіх груп посад і професій, включно для працівників суміжних спеціальностей, які працюють у сфері охорони психічного здоров'я;

– розроблення та впровадження програми профілактики емоційного вигорання, набуття стресостійкості для працівників сфери груп професійного ризику (психологи, психотерапевти, психіатри, дитячі психіатри, соціальні педагоги, соціальні працівники, наркологи);

– проведення аналізу існуючих в Україні Стандартів вищої освіти за спеціальностями підготовки (серед інших) 231 “Соціальна робота” і вузьких спеціалізацій в рамках переліку фахівців охорони психічного здоров'я та привести їх до відповідності з оновленими кваліфікаційними вимогами;

– переклад та впровадження сучасних підручників підготовки фахівців охорони психічного здоров'я (в тому числі підготовки дитячих психіатрів, соціальних працівників, ерготерапевтів).

Оскільки соціальні працівники у своїй професійній діяльності можуть бути *супервізорами, керівниками персоналу*, важлива роль, яку вони виконуватимуть, забезпечуючи згадані вище заходи, – здійснюватимуть супервізійну діяльність у сфері охорони психічного здоров'я. Разом з тим, у цьому напрямі роботи з реалізації Концепції соціальний працівник повинен виконувати роль *викладача*.

Компетенції соціального працівника, які для цього потрібні:

– володіння високою соціальною культурою управлінської діяльності працівників установ соціального захисту; здатність до організаційно-управлінської роботи в підрозділах соціальних установ і служб;

– здатність розробляти пропозиції щодо підвищення ефективності системи мотивації праці фахівців установ соціального захисту населення. Усвідомлення соціальної значущості своєї професії, здатність до співпраці з колегами, робота в колективі, уміння розв'язувати проблеми у складних життєвих ситуаціях, навички взаєморозуміння, здатність створювати соціально і психологічно сприятливе середовище в соціальних організаціях і службах;

– систематично використовувати результати наукових досліджень для забезпечення ефективності діяльності соціальних працівників.

Третій напрям, який має назву “Служби та послуги у сфері психічного здоров'я (лікування та реабілітація, включаючи вразливі групи населення)”, передбачає цілі:

– забезпечення доступності психологічної підтримки, соціальної допомоги та реабілітації у сфері охорони психічного здоров'я на рівні територіальної громади, за місцем проживання, навчання, роботи та служби;

– забезпечення доступності медичної допомоги у сфері охорони психічного здоров'я на первинному рівні надання допомоги;

– забезпечення впровадження стандартів надання медичної допомоги та соціальних послуг у сфері охорони психічного здоров'я на основі практик, що засновані на доказах;

– покращення якості надання допомоги особам з розладами психіки та поведінки, які пов'язані з вживанням психоактивних речовин;

– покращення якості надання послуг для літніх людей із проблемами психічного здоров'я та паліативної допомоги пацієнтам з деменцією;

– забезпечення безперервності заходів профілактики, медичної допомоги та реабілітації у сфері охорони психічного здоров'я.

Фахівець соціальної роботи у сфері психічного здоров'я може брати участь у таких заходах:

– розробляти та впроваджувати програми навчання працівників релігійних організацій, центрів зайнятості та соціальних служб навичок скринінгу, мотивування та скерування осіб із можливими розладами психічного здоров'я;

– розробляти та впроваджувати Порядок психосоціального супроводу дітей та підлітків з психічними та інтелектуальними порушеннями на рівні територіальних громад;

– розробляти та впроваджувати Порядок розвитку сімейних форм опіки, навчання батьків та опікунів щодо проблем психічного здоров'я та способів їх подолання;

– розробляти типовий Маршрут пацієнтів та Порядок взаємодії працівників первинного рівня надання медичної допомоги та соціальних служб щодо ведення випадків осіб з психічними та інтелектуальними порушеннями;

– переглянути існуючі стандарти надання соціальних послуг у сфері охорони психічного здоров'я та розробити необхідні Стандарти соціальних послуг у сфері охорони психічного здоров'я;

– забезпечувати впровадження мультидисциплінарного підходу та міжгалузевої взаємодії для допомоги особам, що вживають психоактивні речовини;

– розробляти та впроваджувати Порядок лікування, психосоціальної підтримки та реабілітації осіб, що вживають психоактивні речовини;

– розробляти Порядок соціального супроводу під час працевлаштування;

– розробляти Порядок ведення випадку та впровадження маршрутів безперервного супроводу пацієнтів закладів охорони психічного здоров'я та користувачів соціальних і реабілітаційних послуг з розладами психіки та поведінки при переміщенні між закладами різних міністерств та відомств.

Ролі соціального працівника у цій діяльності: аналітик, експерт, дослідник, учитель соціальних умінь, консультант організацій, консультант-клініцист, помічник клієнта, керуючий справами клієнта.

Вище перелічені ролі соціального працівника у сфері охорони психічного здоров'я можна здійснювати володіючи наступними компетенціями, спільними і для наступного четвертого напрямку заходів щодо реалізації Концепції розвитку охорони психічного здоров'я:

– соціальні працівники мають бути готові вирішувати складні завдання в умовах неповної інформації з урахуванням соціальної та етичної відповідальності за прийняті рішення;

– уміння моделювати соціальні процеси, створюючи і наповнюючи новим змістом форми соціальної роботи; розробляти і реалізовувати соціальні проекти,

використовуючи не лише професійні знання, але й з інших сфер розвитку суспільства;

– розробляти комплексні та індивідуальні соціальні проекти для залучення додаткового фінансування та забезпечення медико-соціальної допомоги;

– готовність вирішувати проблеми клієнта шляхом залучення відповідних фахівців, мобілізації власних сил, фізичних, психічних і соціальних ресурсів клієнта, а також до попередження та профілактики особистої професійної деформації, професійної втоми, професійного «вигорання»;

– готовність до посередницької, соціально-профілактичної, консультаційної та соціально-психологічної діяльності з проблем соціалізації, абілітації та реабілітації; до забезпечення соціального захисту, допомоги та підтримки, надання соціальних послуг окремим особам і соціально вразливим групам.

Четвертий напрям заходів щодо реалізації Концепції розвитку охорони психічного здоров'я спрямований на популяризацію психічного здоров'я та профілактику його розладів. Серед передбачених цілей для соціального працівника актуальними вважаємо:

– здійснення заходів щодо попередження домашнього насильства у частині психічного здоров'я;

– діяльність із попередження самогубств серед усіх верств населення.

У рамках цього напрямку соціальні працівники можуть реалізовувати такі заходи:

– впроваджувати просвітницькі програми щодо попередження насильства в сім'ї;

– впроваджувати профілактичні та реабілітаційні програми для дорослих та дітей, що були жертвами домашнього насильства;

– впроваджувати в межах пробації програми для осіб, що скоїли насильство в сім'ї (програми керування гнівом, попередження зловживання алкоголем тощо);

– розробляти та впроваджувати Порядок моніторингу ознак ризиків суїцидальної поведінки серед груп ризику та навчання фахівців первинної ланки, включно із соціальними працівниками, працівниками служби зайнятості тощо.

Цей напрям передбачає реалізацію соціальним працівником ролей: *аналітика, експерта, дослідника, учителя соціальних умінь, консультанта організацій, консультанта-клініциста, помічника клієнта, керуючого справами клієнта*, базованих на зазначених вище (у третьому розділі) компетенціях.

П'ятий напрям роботи із впровадження Концепції стосується стратегічної інформації та передбачає такі цілі діяльності, з якими може впоратися соціальний працівник:

– забезпечення регулярного проведення оцінки потреб та оцінки результатів виконання програм у сфері охорони психічного здоров'я;

– забезпечення доступності та використання стратегічної інформації.

Конкретні заходи для реалізації перелічених цілей, до яких в межах своєї компетенції може долучатися працівник соціальної сфери, полягають в такому:

- впроваджувати систему прогнозування та визначення потреб у послугах з психосоціальної підтримки, лікування, реабілітації та профілактики в сфері охорони психічного здоров'я;

- створити єдину (міждисциплінарну) базу наукової інформації (результатів досліджень, статистичних даних, аналітичних звітів), що пов'язана з охороною психічного здоров'я.

Це дає підстави (можливості) для участі соціальних працівників, зокрема, завдяки реалізації ролей *дослідника, аналітика, експерта* на основі таких компетенцій:

– володіння здатностями до здійснення прогнозування, проектування, моделювання і експертної оцінки соціальних процесів і явищ в області психосоціальної, структурної та комплексно орієнтованої соціальної роботи, медико-соціальної допомоги;

– здатність володіти методами проведення експертних оцінок і давати науково обгрунтовану інтерпретацію отриманим результатам; обробляти отримані результати, аналізувати і усвідомлювати їх з урахуванням опублікованих матеріалів; подавати підсумки виконаної роботи у вигляді звітів, наукових статей, доповідей і заявок на винаходи, які оформлені згідно з установленими вимогами.

Реалізація Національної концепції з розвитку охорони психічного здоров'я до 2030 року вимагає залучення до спільної діяльності представників різних професій, комплексного розв'язання проблем збереження і покращення ментального здоров'я населення на засадах міждисциплінарної і міжгалузевої співпраці, із залученням громад, максимально активним використанням ресурсів сім'ї та найближчого оточення клієнтів і самих пацієнтів (клієнтів). Зарубіжний (американський, західноєвропейський) досвід демонструє ефективність такого підходу і водночас недостатню готовність суспільства, професіоналів до подібного роду змін в організації допомоги особам з порушеннями психічного здоров'я. Тоді як самі пацієнти (клієнти) і їхні сім'ї вже достатньо вмотивовані до такої трансформації. Очевидно, що реформування системи надання допомоги людям з порушеннями психічного здоров'я не є простим завданням і очікувати на швидкі результати годі, проте спільні зусилля фахівців (перш за все, соціальних працівників) і громад та суспільства поступово дозволять цій категорії клієнтів соціальної роботи забути про стигматизацію та соціальне виключення, повною мірою використовувати власний потенціал самореалізації та самоактуалізації.

Висновки

Отже, вважаємо сферу охорони і збереження психічного здоров'я важливим напрямом діяльності фахівців соціальної роботи. Тут соціальний працівник може реалізувати себе через ролі консультанта-клініциста, посередника, учителя соціальних умінь, консультанта організацій, аналітика, експерта, дослідника, творця законів та програм, супервізора, керівника персоналу, викладача. Для реалізації означених ролей соціального працівника у сфері охорони психічного здоров'я потрібна відповідна професійна підготовка майбутніх фахівців, особливо в контексті набуття специфічних знань щодо сфери охорони психічного здоров'я.

Оскільки сьогодні немає чітких інструкцій, як саме має здійснювати свою роботу фахівець соціальної сфери з охорони психічного здоров'я, дослідженню цього питання будуть присвячені наступні публікації.

Література

Букач, М. М. (2016). *Компетентнісно орієнтоване навчання як основа формування майбутнього соціального працівника*. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. Наукова бібліотека НПУ ім. М. П. Драгоманова. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/11609/1/Bukach.pdf>.

Гушук, І. В. (2017). *Розбудова системи громадського здоров'я в Україні, в контексті реформи медичної галузі: ризики та сподівання*. XVI з'їзд Всеукраїнського лікарського товариства. Кам'янець-Подільський, 28 вересня – 1 жовтня 2017 року. URL: <https://eprints.oa.edu.ua/6323/1/4.pdf>.

Казанжи, З. (2018). *Кілька років поспіль Україна посідає перше місце в Європі за кількістю психічних розладів*. Форпост, громадський портал Львова. URL: http://forpost.lviv.ua/novyny/15956-kilka-rokiv-pospil-ukraina-posidaie-pershe-mistse-v-yevropi-za-kilkistiu-psykhichnykh-rozladiv?fbclid=IwAR23Gh0BYigLGuYe_D1_hNKFVmOERY1VuNT_BnfjBOCQbmg523i6q-piHRI.

Клос, Л. Є. (2018). *Теорія і практика професійної підготовки майбутніх соціальних працівників в університетах США до здоров'єзберезувальної діяльності* (дис. д-ра пед. наук). Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих. Київ. URL: http://ipood.com.ua/data/avtoreferaty_i_dysertatsii/2018/diser_KLOS_pas.pdf.

Міністерство охорони здоров'я. *Проект плану заходів щодо реалізації Концепції розвитку охорони психічного здоров'я в Україні на період до 2030 року*. URL: <http://moz.gov.ua/article/news/moz-zakliae-doluchitis-do-obgovorennja-nacionalnogo-planu-zahodiv-z-rozvitku-ohoroni-psihichnogo-zdorovja>.

Розпорядження Кабінету Міністрів України (2017). *Про схвалення Концепції розвитку охорони психічного здоров'я в Україні на період до 2030 року*. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1018-2017-%D1%80>.

Семигіна, Т. В. (2007). *Соціальна робота (теорія і практика): навчальний посібник*. Київ. URL: <http://moodle.socosvita.kiev.ua/moodledata/filedir/b6/8c/b68cae0d7993ac9690b400b8b10442ec57db2dd>

Inter-Agency Standing Committee (IASC) (2017). *A common monitoring and evaluation framework for mental health and psychosocial support in emergency settings*. Reference Group for Mental Health and Psychosocial Support in Emergency Settings. UNICEF and funded by the Office of Foreign Disaster Assistance (OFDA) of the United States Agency for International Development (USAID). URL: <https://interagency-standingcommittee.org/mental-health-and-psychosocial-support-emergency-settings>.

Klos, L. (2016). Health-caring activities of social worker: from model of practice to professional growth. *Social work and education*, 3(2), 5-14.

World Health Organisation (2018). *Mental Health: Strengthening our response*. Fact sheet, WHO. Geneva. URL: www.who.int/mediacentre/factsheets/fs220/en/.

THE ROLE OF SOCIAL WORKERS IN IMPLEMENTING THE NATIONAL CONCEPT OF MENTAL HEALTH

Nataliia Nazar, MSW, student on PhD program of Social Work, Lviv Polytechnic National University

Abstract. *The research focuses on the importance of social workers in the field of mental health, as one of the key elements that ensure the well-being of the client, and contribute to good health in general.*

The article analyzes the recently approved Concept of Mental Health through the prism of the roles of a social worker. Within the scope of the Concept's activities, the tasks identified are those that, within the scope of their competence, can be performed by a specialist in the social sphere. According to the project, the social worker's demand for the provision of mental health services is determined on the basis of this document.

We consider the sphere of mental health as an important direction for the work of specialists in social work. Here, a social worker can realize himself through the role of a clinical consultant, mediator, teacher of social skills, consultant organizations, analyst, expert, researcher, creator of laws and programs, supervisor, staff manager, and teacher. For the implementation of the designated roles of a social worker in the field of mental health, appropriate professional training of future specialists is necessary, especially in the context of specific knowledge about the field of mental health.

Key words: *social worker; mental health; competence.*

References

Bukach, M. M. (2016). Competency-oriented study as a basis for the formation of the future social worker. Social work. Social pedagogy. Drahomanov National Pedagogical University. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/11609/1/Bukach.pdf>. [In Ukrainian].

Gushchuk, I. V. (2017). Building a public health system in Ukraine in the context of healthcare reform: risks and expectations. XVI Congress of All-Ukrainian Medical Associations. Kamyanets-Podilsky, September 28 - October 1, 2017. URL: <https://eprints.oa.edu.ua/6323/1/4.pdf>. [In Ukrainian].

Kazanzhi, Z. (2018). For several consecutive years Ukraine ranks first in Europe in terms of mental illness. Forpost, the public portal of Lviv. URL: http://forpost.lviv.ua/novyny/15956-kilka-rokiv-pospil-ukraina-posidaie-pershem-mistse-v-yevropi-za-kilkistiu-psyhhichnychh-rozladiv?fbclid=IwAR23Gh0BYigL GyQe_D1_hNKFVmOERy1VuNT_BnfjBOCQbmg523i6q-piHRI. [In Ukrainian].

Klos, L. Ye. (2018). The theory and practice of training future social workers at US universities to health-care activities (Doctor's thesis). Institute of Pedagogical Education and Adult Education. Kiev. URL: http://ipood.com.ua/data/avtoreferaty_i_dysertatsii/2018/diser_KLOS_pas.pdf. [In Ukrainian].

Klos, L. (2016). Health-caring activities of social worker: from model of practice to professional growth. *Social work and education*, 3(2), 5-14.

Ministry of Health. Draft plan of measures for the implementation of the Concept for the Development of Mental Health in Ukraine for the period up to 2030. URL: <http://moz.gov.ua/article/news/moz-zaklikae-doluchitis-do-obgovorennja-nacionalnogo-planu-zahodiv-z-rozvitku-ohoroni-psihichnogo-zdorovja>. [In Ukrainian].

Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine (2017). On Approval of the Concept for the Development of Mental Health in Ukraine until 2030. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1018-2017-%D1%80>. [In Ukrainian].

Semigina, T. V. (2007). Social work (theory and practice): tutorial. Kiev. URL: <http://moodle.socosvita.kiev.ua/mod/ledata/filedir/b6/8c/b68caea0d7993ac9690b400b8b10442ec57db2dd>. [In Ukrainian].

Inter-Agency Standing Committee (IASC) (2017). *A common monitoring and evaluation framework for mental health and psychosocial support in emergency settings*. Reference Group for Mental Health and Psychosocial Support in Emergency Settings. UNICEF and funded by the Office of Foreign Disaster Assistance (OFDA) of the United States Agency for International Development (USAID). URL: <https://interagencystandingcommittee.org/mental-health-and-psychosocial-support-emergency-settings>.

World Health Organisation (2018). *Mental Health: Strengthening our response*. Fact sheet, WHO. Geneva. URL: www.who.int/mediacentre/factsheets/fs220/en/.